

Miljøverndepartementet
Avdeling for naturforvaltning
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

Hovedkontor

Gaustadalléen 21
NO-0349 Oslo
Telefon: 02348
Fax 22 18 52 00
Bankgiro: 5010 05 91828
SWIFT: DNBANOKK
Foretaksnr.: 855869942
www.niva.no
post@niva.no

Deres referanse
12/3755

Deres brev av
15.1.2013

Vår referanse
OKA
J.nr. 0304/13
S.nr.

Dato
4. mars 2013

Kvalitetsnorm for villaksbestandene i Norge – høringsuttalelse fra NIVA

Det vises til forslag om kvalitetsnormer for villaks med hjemmel i naturmangfoldloven § 13, som Departementet sendte ut på høring den 15.01.2013. NIVA ser på dette som et svært viktig verktøy for å ivareta Norges særskilte ansvar med å bevare den Atlantiske villaksen. Høringsdokumentene omfatter ett hoveddokument samt to vedlegg (A og B). NIVAs uttalelse er først og fremst konsentrert om hoveddokumentet samt vedlegg A, i og med at innholdet i vedlegg B (DNs anbefaling) i stor grad er inkludert i det førstnevnte vedlegget.

Hoveddokument:

Generelt: En generell tilbakemelding er at kvalitetsnormene for villaks, hjemlet i Naturmangfoldloven, i størst mulig grad bør være harmonisert og kompatibel med Vannforskriften i forhold til begrepsapparat, tidsfrister og virkemiddelbruk. Det er få referanser til Vannforskriften i dokumentene, selv om det konseptet i stor grad er det samme. Mer spesifikke kommentarer knyttet til dette er gitt under.

Spesifikke kommentarer:

Side 4, tredje siste avsnitt: «Fra 1950-tallet og fram til 1980-tallet medførte sur nedbør at villaksen ble utryddet eller redusert i mer enn 50 elver». Kommentar: Dette var et svært alvorlig tilbakeslag for laksebestandene totalt sett i Norge, og dette forholdet fortjener kanskje noe mer omtale. Vassdragskalkingen har (som det nevnes) i stor grad motvirket effektene av forsuringen, men det har vært en gradvis oppbygging av kalkingstiltakene fram til dagens nivå. I mellomtiden ble mange bestander utryddet og bestandene som bygges opp nå er i stor grad basert på et annet genetisk materiale enn det som utgjorde de opprinnelige laksebestandene. Selv om sur nedbør er vesentlig redusert de siste årtiene som følge av internasjonale avtaler om utslippsreduksjoner, vil det i mange av vassdragene vært behov for kalking i overskuelig fremtid for å sikre de reetablerte laksebestandene. I tillegg er det fortsatt mange produksjonsområder for laks (f.eks. i mindre vassdrag eller sidebekker til større elver) som er sterkt forringet pga. forsuring men som ikke er kalket.

Side 12, tredje avsnitt: «Etter departementets vurdering bør målet være at alle bestander skal ha oppnådd minimum God kvalitet innen 10 år fra første klassifiseringsrunde, med mindre det er bestemt at målsettingen for en bestemt bestand skal være lavere. Dette kan være nødvendig i tilfeller hvor hensynet til enkeltbestander av villaks må vike for andre viktige samfunnshensyn, for eksempel ved at det aktuelle myndighetsorgan ved en tillatelse har valgt å fravike normen». Kommentar: Dette er en klar parallell til innføringen av begrepet *Sterkt modifiserte vannforekomster* (SMVF) hvor miljømålet er *godt*

økologisk potensial (GOP). Tilsvarende begrepsbruk og klassifisering kan med fordel innarbeides i dette dokumentet, for å sikre god overensstemmelse med Vannforskriften.

Side 15, nederst: «Vannforskriften tar hensyn til tilstanden for, i mange tilfeller flere, laksebestander innenfor en vannforekomst. Flere av de samme vurderingskriteriene blir brukt i de to systemene, og det vil derfor være en viss sammenheng mellom vurderingene som gjøres». Kommentar: Det bør være et mål at de to systemene er komplementære, og at en ikke nøyer seg med at det er «en viss sammenheng». Dette vil bare skape forvirring blant brukerne av systemene, og uklarheter omkring hvilket regelverk som skal gjelde dersom vurderingskriteriene divergerer.

Vedlegg A:

Generelt: Klassifiseringen av delnormer er ikke konsekvent bygget opp gjennom dokumentet. Det veksler mellom fire og fem klasser og fargekodingen er heller ikke konsekvent. Det vil være en stor fordel om klassifiseringen av delnormer er bygget opp på samme måte som under Vannforskriften. Dvs. fem tilstandsklasser (meget god, god, moderat, dårlig, svært dårlig), og ens fargekoder (blå, grønn, gul, oransje, rød) og at miljømålet settes ved god/moderat-grensen.

En rekke kjemiske påvirkningsfaktorer er ikke inkludert. Selv om det pr. i dag kan være vanskelig å sette normer for mange miljøgifter, bør miljøgifter omtales som en potensiell trussel. Inntil bedre datagrunnlag foreligger, kan f.eks. grensene forankres i Vannforskriftens grenser.

Spesifikke kommentarer:

Side 1, Artikkel 3: «Kvalitetsnormen anses også oppnådd når en villaksbestand har dårligere enn god kvalitet dersom dette skyldes at produksjonskapasiteten i vassdraget er redusert på grunn av fysiske inngrep, herunder vannkraftanlegg og tillatt drift av disse iverksatt for normen trådte i kraft, jf. normens vedlegg II-a». Kommentar: Dette er parallelt til begrepet *Sterkt modifiserte vannforekomster* (SMVF) innen Vannforskriften, hvor miljømålet er *godt økologisk potensial* (GOP). Tilsvarende begrepsbruk bør innføres her.

Side 1, Artikkel 5: «Det er et mål at minimum god kvalitet jf. artikkel 3 første ledd, for den enkelte bestand opprettholdes eller nås snarest mulig, og senest 10 år etter første klassifisering av bestanden». Kommentar: Bør harmoniseres med tidsplan nedfelt i Vannforskriften.

Side 3, Artikkel 5: «Det foreslås at genetisk integritet vurderes på bakgrunn av faktorene artshybridisering, % genetisk oppdrett i gytebestand/ ungfiskbestand og seleksjon». Kommentar: Dette kan gjerne forklares litt nærmere for en uinnvidd leser.

Side 6: «Artshybridisering». Kommentar: Klasse-betegnelsene er uklare. Hva er registrert under kolonnene «moderat» og «god»? Forplantningsdyktig avkom av artshybrider? Eller sterilt avkom av artshybrider? I begge tilfeller er det uklart hva som er forskjellen mellom klassene «dårlig», «moderat» og «god» (dvs. «funn» vs. «registrert flere ganger» vs. «registrert men sjelden»).

Side 7: «Menneskelig påvirkning». Kommentar: Foreslår å utvide til fem kategorier og tilsvarende fargekoding som foreslått over (ingen effekt – liten effekt – moderat effekt – stor effekt – meget stor effekt) og at miljømålet settes ved grensen mellom liten effekt/moderat effekt. Krav til prøvetakingsfrekvens bør også beskrives (jf. overvåkingsveilederen som er utarbeidet i forbindelse med vanddirektivsarbeidet).

Side 7: «Gyrodactylus salaris». Kommentar: Klasse-betegnelsene «liten effekt» og «moderat effekt» gir ingen mening. Dette er kommentert av DN i Vedlegg B.

Side 7: «Fosfor og nitrogen». Kommentar: Tallene under dårligste klasse bør angis med «>» og ikke som et lukket intervall. Det bør framgå at effektene av fosfor og nitrogen er indirekte, via økt eutrofiering (omtalt av DN under vedlegg B). Fisk er for øvrig ikke blant de mest følsomme biologiske kvalitetselementene i forhold til eutrofi. Man bør derfor revurdere klassegrensene foreslått for eutrofi, og også vurdere å inkludere organisk belastning som parameter sammen med N og P.

Side 8: «Kobber». Kommentar: Grenser kan ikke settes ut fra totalkonsentrasjon alene, da det er den frie fraksjonen som er giftig. Andel giftig kobber er sterkt avhengig av andre vannkvalitetsparametre (pH, ionesammensetning og -konsentrasjon [kalsium i særdeleshet] samt total organisk karbon). Det foreligger spesieringsmodeller som kan benyttes til å estimere fri konsentrasjon. Baseres grensene på totalverdier vil fisk overbeskyttes i områder med høy pH, mye kalsium og TOC, mens de samme nivåene kan være dødelig i andre elver med «tynn» vannkvalitet.

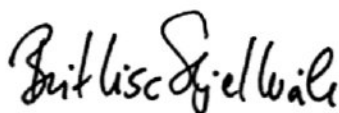
Side 8: «Fremmede arter». Kommentar: En del arter med spredningspotensiale og kjent negativ påvirkning er ikke tatt med. For eksempel viser mange skandinaviske studier at gjedde predatorer mellom 20 og 50 % av utvandrende laksesmolt på steder der denne er stedege eller introdusert (ref. NIVA-rapport fra Storelva, Aust-Agder), noe som i seg selv gir sterk påvirkning på måloppnåelse. Etableringspotensialet til gjedde i Trøndelag og på Sørlandet bør evalueres nærmere for å avklare hvilke elver og elvesegmenter som er sårbare for primær- eller sekundærspredning av gjedde. En del karpefisker og abbor med stort spredningspotensiale er heller ikke inkludert i utkastet til kvalitetsnormer pr i dag.

Side 8: «Reduksjon i vanndekt areal». Kommentar: I tillegg til effektene av redusert vanndekt areal, vil også elvesegment på anadrom strekning med elvekraftverk kunne vurderes som parameter. Det er godt etablerte modeller for dødelighet ved turbinpassasje som kan benyttes for å beregne % tap av smolt. Dersom andelen fisk som vandrer utenom turbinene ikke er kjent, bør denne vurderes til 0 fram til eksakt kunnskap foreligger. Kunnskap om tiltak for å berge nedvandrende fisk forbi kraftverk foreligger, og høy GOP kan derfor oppnås hvis tiltak iverksettes. Mange kraftverk har konsesjoner hvor tiltak ikke kreves. Disse vil påføre fisken skade så lenge nåværende praksis opprettholdes. Dette angår et titalls større norske lakseelver og er derfor av stor betydning.

Side 8: «Vassdragsinngrep-II». Kommentar: Hva slags type inngrep er det snakk om?

Med vennlig hilsen

NORSK INSTITUTT FOR VANNFORSKNING

Brit Lisa Skjelkvåle
Forskningsdirektor

Direktelinje: 91694004
e-post: bls@niva.no